

Province of the
EASTERN CAPE
EDUCATION

SENIOR PHASE

KEREITI YA 9

PUDUNGWANA 2013

SESOTHO PUO YA LAPENG

MATSHWAO: 100

NAKO: Dihora tse 2½

Pampiri ena e na le maqephe a 8.

DITAELO LE LESEDI HO MORUTWANA

1. Pampiri ena e arotswe Dikarolo tse NNE.

KAROLO A – TEKO KUTLWISISO
KAROLO B – THUTAPUO LE TSHEBEDISO
KAROLO C – HO BALA LE HO BOHA
KAROLO D – LENGOLO LE MOQOQO
2. Bala ditaelo TSOHLE ka hloko.
3. Araba dipotso TSOHLE.
4. Qala karolo e NNGWE le e NNGWE LEQEPHENG le LETJHA.
5. Seha mola qetelong ya karolo e nngwe le e nngwe.
6. Nomora dikarabo tsa hao jwalo feela ka ha dipotso di nomorilwe pampiring ya dipotso.
7. Tlola mola dipakeng tsa dikarabo tsa hao.
8. Ngola ka mongolo o makgethe mme o balehang.
9. Tsepamisa maikutlo haholo mopeletong le popong ya dipolelo tse nepahetseng.
10. Dipotso TSOHLE di arajwe ka Sesotho.

KAROLO YA A: TEKO KUTLWISISO**POTSO 1**

Araba dipotso kaofela.

Bala seratswana se latelang o nto araba dipotso tse latelang.

Zweli Dube (28) wa Johannesburg o qadile Charity Wins ka 2010. Ba sebetsa ka ho matlafatsa bana ba sa itekanelang ba Alexander.

DINTLHA KA NNA

Ke motjha, ke motlotlo ka ho ba MoAfrika Borwa mme ke dumela ho Modimo le ho etseng phetoho, ho tlisa le thabo le ho thusa ba hlohang. Ke rata nalane, ditso le meetlo ya tjhaba sa rona.

KA MOO KE QADILENG

Ke holetse lapeng le rapelang, le etelletseng pele ke mme ya ratehang ya re rutileng ho rapela le ho hlompha Mmopi, mme ka lemoha hore ka mehla ha ke rapela Modimo o mpontsha tsela. Yaba ke nka qeto ya hore e se e le nako jwale ya ho bontsha kananelo ya ka mme seo e ne e le ho qala ho etsa phetoho maphelong a ba hlohang.

SEO RE SE ETSANG

Charity Wins ke Mokgatlo o sa fumaneng phaello o thusang bana ba sa itekanelang ho fihlela ditoro tsa bona le ho aha tsebo ya bona. Re qadile ka 2010 Alexander, moo re tla ba le dipuisano tse kgothatsang, re fumane tsebo le ditshebeletso tse tla ba phahamisa. Mokitjana o itlhamisitseng pele ke wa letsatsi la thabo le ananelang Letsatsi la Matjhaba la Batho ba sa Itekanelang ngwahola (3 Tshitwe). Re memme Alex kaofela, bana ba Charity Wins malapa a bo bona le dinaledi tse mmalwa di ile tsa tshehetsa. Batho ba neng ba le teng ba ne ba feta 1 000 hape ho le monate hore motse wa rona o kenye letsoho ho seo re se etsang.

MEPUTSO

Ho bona bana ba bososela ha o ba bontsha lerato ... ha ho rekwe. Ke bana ba batle ka nnete.

[E Qotsitswe le ho hlophiswa ho tswa ho *Bona* ya Sesotho ya Phupu 2012.]

DIPOTSO

- 1.1 Bolela hore Zweli Dube o motlotlo ka eng? (1)
- 1.2 Na le wena o motlotlo? Hobaneng? (2)
- 1.3 Ho dumela ho Modimo ke ho etsa jwang? (2)
- 1.4 Bolela dintho tse pedi tseo Zweli a di ratang. (2)
- 1.5 Seratswaneng sa bobedi Zweli o bua ka moo a qadileng ka teng, o re o holetse lapeng le rapelang le etelletseng pele ke mme ya ba rutileng ho rapela le ho hlompha Mmopi. Na thapelo le ho hlompha Mmopi ke dintho tsa bohlokwa? Hobaneng? (2)
- 1.6 Mokgatlo oo o qadile ho sebetsa neng? hokae? (2)
- 1.7 Letsatsi la Matjhaba la Batho ba sa itekaneleng le ile la ananelwa ka tsatsi lefe? (1)
- 1.8 Ho kenya letsoho ha ho etsuwa ntho ke ho etsa jwang? (2)
- 1.9 Na ke ntho ya bohlokwa ho thusa bana ba sa itekanelang kapa ke tshenyoy nako feela? Hobaneng? (2)
- 1.10 Bana ba sa itekanelang ke ba jwang? (1)
- 1.11 Ha bana ba sa itekanelang ba ka ba teng sekolong sa hao o ka bapala karolo efe ho ba thusa? (2)
- 1.12 Phaello ke eng? (1)

MATSHWAO A KAROLO YA A: 20

KAROLO YA B: THUTAPUO LE TSHEBEDISO YA PUO**POTSO 2**

- 2.1 Ngola malatodi a mantswe a latelang:
- 2.1.1 rata (1)
  - 2.1.2 tlhompho (1)
  - 2.1.3 kgothatsa (1)
  - 2.1.4 phahamisa (1)
  - 2.1.5 bososela (1)
- 2.2 Ngola maemedi bakeng sa mantswe a sehelletsweng mola ka tlase.
- 2.2.1 Batho ba sa itekanelang. (1)
  - 2.2.2 Modimo o mpontsha tsela. (1)
- 2.3 Fana ka mefuta ya mahlalosi a tshwailweng dipolelong tse latelang:
- 2.3.1 Zweli Dube o holetse lapeng le rapelang. (1)
  - 2.3.2 Batho ba neng ba le teng ba ne ba feta sekete, hape ho ne ho le monate hore motse wa rona o kenye letsoho ho seo re se etsang. (1)
- 2.4 Ngola maele a bolelang hore batho ha ba thusana mosebetsi o ba bobebe. (2)
- 2.5 Hlalosa se bolelwang ke mabitso kapa dipolelwana tse latelang:
- 2.5.1 Ho ba motlotlo (2)
  - 2.5.2 Ho rateha (2)
  - 2.5.3 Ho ananela (2)
- 2.6
- 2.6.1 Bontsha pheteletso ka ho ngola polelo mme o sebedise lebitso dinaledi. (2)
  - 2.6.2 Fana ka sehlopha sa lebitso meketjana. (1)
  - 2.6.3 Bontsha boiketsi ka ho sebedisa leetsi thusa. (1)

- 2.7 Hlalosa lebitso ngwahola. (2)
- 2.8 Ha motho a bososela seo se bontsha eng ho motho ya buwang le yena? (1)
- 2.9 Bolela hore polelo e latelang e lekgatheng lefe? Batho ba neng ba le teng ba ne ba feta 1000 hape ho le monate. (1)

MATSHWAO A KAROLO YA B: 25

KAROLO YA C: HO BALA LE HO BOHA

POTSO 3

Bala thothokiso e latelang o ntano araba dipotso tse latelang:

Bophelo ke matswedintsweke

Bophelo bo kgaba ka matswedintsweke.
 Ha bo a tsitsa, ka mehla ke lempetje;
 Mahlonoko a tumme ka ho ipulela diheke,
 Dihora tsa bophelo ke tse kgantshang dikgetshe;
 Letsatsi la tswalo le kgaba ka medidietsane,
 Lapeng habo lesea ke menyaka le makodilo;
 Le ha lefatshe le tsetsela ke difaqane,
 Ke meqoqopelo feela mona habo Masilo.
 "Lefu-leholo ke ditsheho," o rialo Mosotho,
 Le hona ntshing tsa lebitla re a keketeha;
 Hore di pele di morao, e ntse e le Sesotho,
 Maseho ha a ka be a tsholohe a lokotseha;
 Le ha tsatsi la ho filha le opelwa mohofi,
 La ho oroha lona le re atisetsa mabefi.

- 3.1 Seroki se re bophelo bo kgaba ka matswedintsweke, a ko hlalose se bolelwang ke sena? (2)
- 3.2 Moleng wa bobedi wa thothokiso ho sebedisitswe sekapuo sefe? (2)
- 3.3 Hlalosa mantswa a latelang:
- 3.3.1 Ntshing tsa lebitla (1)
- 3.3.2 Mahofi (1)
- 3.3.3 Keketeha (1)
- 3.3.4 Menyaka (1)

- 3.4 Hlalosa maele a latelang.
- 3.4.1 Di pele di morao. (2)
- 3.4.2 Lefu-leholo ke ditsheho. (2)
- 3.5 Motho ya tshwantshwang le lempetje ke ya jwang? (2)
- 3.6 Moqoqopelo o etsuwa ha ho le jwang? (2)
- 3.7 Seroki se leka ho reng ha se re, “lefatshe la tsetsela ke difaqane”? (2)
- 3.8 Ka mela e mmedi a ko fane ka molaetsa wa thothokiso ena. (2)

MATSHWAO A KAROLO YA C 20**KAROLO YA D: LENGOLO LE MOQOQO****POTSO 4**

Kgetha mme o ngole lengolo le le leng le bolele bo sa feteng mantswa a 100–120.

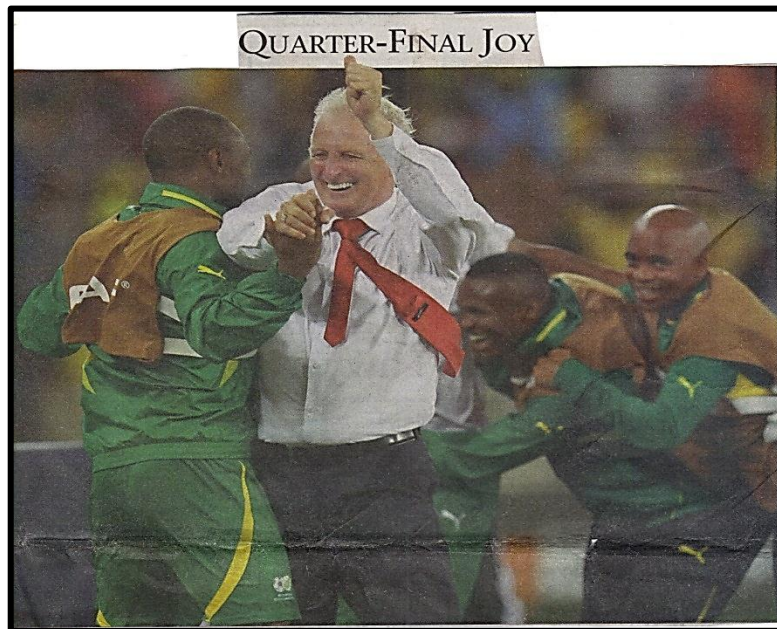
- 4.1 Ngolla motswalle wa hao o mo qoqele ka matsatsi a phomolo a mariha a fetileng. [15]

KAPA

- 4.2 Sebakeng sa heno le na le bothata ba metsi, a ko ngolle Mmasepala wa sebaka sa heno mme o mo kope ho thusetsa phareleng ena. [15]

POTSO 5**MOQOQO**

Ngola moqoqo o sa feteng mantswe a 140–150 ka bolele, ka se seng sa dihlooho tse latelang.

AFCON 2013 AFRIKA BORWA

- 5.1 Ithute setshwantsho se ka hodimo o nto ngola moqoqo tlasa sehlooho sena. Dipapadi tsa AFCON tse neng di bapalwa maqalong a selemo. [20]

KAPA

- 5.2 Toropo e kgolo eo ke neng ke e etetse matsatsing a phomolo. [20]

KAPA

- 5.3 Seo ke lakatsang ho ba sona ka mora dilemo tse supileng ho tloha hona jwale [20]

KAPA

- 5.4 Letsatsi leo nkekeng ka le lebala bophelong ba ka. [20]

MATSHWAO A KAROLO YA D: 35
MATSHWAO KAOFELA: 100